

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет
Кафедра загальної психології, психодіагностики та психотерапії

ГРИГОРІЄВА АННА СЕРГІЇВНА

**ОСОБИСТІСНІ ЧИННИКИ ПРОЯВУ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ
В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ**

Освітня програма «Психологія»
Спеціальність 053 Психологія
Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра

Науковий керівник:
кандидат психологічних наук, доцент
Олег Володимирович РУДЮК

Рівне, 2025

Зміст

РЕЗЮМЕ.....	Error! Bookmark not defined.
ABSTRACT.....	Error! Bookmark not defined.
ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ОСОБИСТІСНИХ ЧИННИКІВ ПРОЯВУ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ.....	Error! Bookmark not defined.
1.1. Сутність поняття «агресивна поведінка» в психологічній науці та її види	Error! Bookmark not defined.
1.2. Вікові та психологічні особливості юнацького віку як періоду розвитку особистості.....	Error! Bookmark not defined.
Висновки до першого розділу.....	Error! Bookmark not defined.
РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНИХ ЧИННИКІВ ПРОЯВУ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ.....	Error! Bookmark not defined.
2.1. Методика організації та проведення емпіричного дослідження.....	Error! Bookmark not defined.
2.2. Аналіз результатів дослідження особистісних особливостей, що зумовлюють агресивну поведінку в юнацькому віці.....	Error! Bookmark not defined.
Висновки до другого розділу.....	Error! Bookmark not defined.
РОЗДІЛ III. МЕТОДОЛОГІЯ ПОДОЛАННЯ ТА ПРОФІЛАКТИКИ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ.....	Error! Bookmark not defined.
3.1. Психологічні умови та напрями профілактики агресивної поведінки.....	Error! Bookmark not defined.
3.2. План психокорекційних заходів, спрямованих на подолання проявів агресивності в юнацькому віці.....	Error! Bookmark not defined.
3.3. Аналіз ефективності розробленої програми профілактики та корекції агресивної поведінки.....	Error! Bookmark not defined.
Висновки до третього розділу.....	Error! Bookmark not defined.
ВИСНОВКИ.....	6
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	Error! Bookmark not defined.
ДОДАТКИ.....	Error! Bookmark not defined.

ВСТУП

Сучасне суспільство переживає складні соціально-економічні трансформації, що істотно впливають на психологічний стан молодого покоління. У контексті постійних стресових впливів, невизначеності майбутнього та нестабільності соціальних зв'язків особливої актуальності набуває проблема агресивної поведінки в юнацькому віці. Агресія є одним із найскладніших соціально-психологічних феноменів, який виявляється у різних формах – від вербальної до фізичної, від внутрішньої напруженості до відвертого конфлікту. Вона є не лише показником особистісних деформацій, а й реакцією на деструктивний соціальний досвід, порушення міжособистісної взаємодії та внутрішньоособистісну дисгармонію.

Юнацький вік (приблизно 17-21 рік) є особливим періодом формування світогляду, самосвідомості, системи цінностей та поведінкових стратегій. У цей час особистість активно вибудовує власну ідентичність, прагне самоствердження, переживає суперечності між бажаннями і соціальними нормами, між реальними можливостями та ідеалами. Унаслідок цього юнаки та дівчата часто стикаються з внутрішніми конфліктами, що можуть проявлятися у вигляді агресивності, ворожості чи деструктивних форм самовираження. Саме тому дослідження особистісних чинників агресивної поведінки є надзвичайно важливим для розуміння закономірностей становлення особистості в юнацькому віці.

Проблема агресивності як особистісної характеристики досліджувалася багатьма науковцями. Серед зарубіжних авторів варто виокремити роботи А. Бандури, З. Фрейда, К. Лоренца, Е. Фромма, А. Баса, А. Даркі, які вивчали природу агресії, її мотиваційні механізми та соціальні детермінанти. В українській і російській психології значний внесок у розробку проблеми зробили Л. Карамушка, О. Донченко, І. Кононов, О. Реан, О. Чебикін, Г.

Костюк, які аналізували агресію у контексті розвитку особистості, соціалізації та міжособистісної взаємодії. Проте недостатньо вивченими залишаються питання взаємозв'язку рівня агресивності з особистісними рисами, емоційними станами, самооцінкою, рівнем емпатії та тривожності у юнацькому віці.

Актуальність теми зумовлена необхідністю пошуку ефективних шляхів профілактики агресивних проявів серед молоді через глибше розуміння внутрішніх психологічних детермінант цього феномена. Виявлення особистісних чинників агресії дозволить створити дієві психокорекційні програми, спрямовані на розвиток емоційної зрілості, саморегуляції, емпатії та конструктивної поведінки у конфліктних ситуаціях.

Об'єкт дослідження – агресивна поведінка в юнацькому віці як психологічний феномен. **Предмет дослідження** – особистісні чинники, що зумовлюють прояви агресивної поведінки в юнацькому віці.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити особистісні чинники прояву агресивної поведінки у юнаків і дівчат, а також розробити методологічні рекомендації щодо її профілактики та подолання.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати теоретичні підходи до вивчення сутності поняття «агресивна поведінка» у психологічній науці.
2. Визначити вікові та психологічні особливості юнацького віку як періоду становлення особистості.
3. Розкрити зміст та структуру особистісних чинників, що впливають на прояви агресивності.
4. Провести емпіричне дослідження рівня агресивності, самооцінки, тривожності, емпатії та особистісних рис у юнаків і дівчат.
5. Розробити та апробувати психокорекційну програму, спрямовану на зниження рівня агресивності та розвиток навичок емоційної регуляції.

Методи дослідження. Для реалізації поставленої мети використано комплекс взаємопов'язаних методів: – теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення наукової літератури, систематизація емпіричних даних); – емпіричні

(тестування за допомогою методик Басса–Даркі, Айзенка, Дембо–Рубінштейн, Спілбергера–Ханіна, Мехрабіана та Епштейна); – математико-статистичні (кількісний та якісний аналіз результатів з використанням кореляційних методів).

Наукова новизна дослідження полягає у поглибленому аналізі взаємозв'язку між особистісними рисами (екстраверсією, нейротизмом, самооцінкою, рівнем тривожності, емпатією) та формами прояву агресивної поведінки в юнацькому віці. Вперше на емпіричному рівні систематизовано психологічні особливості агресивності юнаків і дівчат як показники емоційної зрілості особистості.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання результатів дослідження у діяльності практичних психологів, соціальних педагогів, кураторів студентських груп для розробки тренінгів емоційної регуляції, профілактики конфліктів та програм психологічної підтримки молоді. Розроблена психокорекційна програма може бути впроваджена у навчальних закладах, центрах молодіжного розвитку та психологічних службах.

Структура магістерської роботи зумовлена логікою наукового пошуку. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 105 сторінок, містить 15 таблиць, 18 рисунків та 5 додатків. Перелік використаних джерел складає 63 одиниці.

ВИСНОВКИ

У ході виконання магістерського дослідження на тему «Особистісні чинники прояву агресивної поведінки в юнацькому віці» було всебічно розглянуто теоретичні засади, емпірично вивчено психологічні особливості агресії серед студентської молоді та розроблено ефективну програму її профілактики й корекції. Результати роботи дали змогу підтвердити висунуті наукові припущення та досягти мети дослідження – виявити та проаналізувати особистісні чинники, що зумовлюють агресивну поведінку юнаків і дівчат, а також визначити шляхи її психологічної корекції.

Було окреслено вікові та психологічні особливості юнацького періоду, що пояснюють підвищену схильність молоді до агресивних реакцій. Юність – це етап активного самоствердження, пошуку ідентичності, формування системи цінностей і власного світогляду. Емоційна неврівноваженість, посилене прагнення до незалежності та вплив соціального оточення нерідко стають передумовами внутрішніх конфліктів і напруження, які можуть реалізовуватись у формі агресії.

Теоретичний аналіз також дозволив визначити основні особистісні чинники агресивної поведінки юнаків і дівчат, серед яких найвагомішими є: тип темпераменту, рівень емоційного інтелекту, самооцінка, тривожність, імпульсивність, здатність до саморегуляції та емпатії. Зокрема, встановлено, що низький рівень емпатійності та високий рівень емоційної напруженості є предикторами агресивних проявів, тоді як розвиток емоційної грамотності та позитивного самосприйняття значно знижує їхню інтенсивність.

Узагальнюючи результати дослідження, можна зробити такі висновки:

1. Агресивна поведінка в юнацькому віці має поліфакторну природу, поєднуючи соціально-психологічні впливи з особистісними характеристиками, такими як імпульсивність, тривожність, самооцінка та емпатія.

2. Найбільш значущими чинниками, що зумовлюють агресивні реакції, є емоційна нестабільність, низький рівень емпатії та неадекватна самооцінка.
3. Виявлений зворотний зв'язок між емпатійністю та агресивністю підтверджує необхідність розвитку емоційної компетентності як основного механізму профілактики агресії.
4. Розроблена психокорекційна програма є ефективним інструментом зниження агресивних тенденцій, оскільки забезпечує комплексний вплив на емоційну, когнітивну та поведінкову сфери особистості.
5. Емпірично підтверджено, що підвищення рівня емоційної грамотності, саморегуляції та емпатії сприяє зниженню агресивності, зміцненню внутрішньої гармонії та розвитку соціально зрілої поведінки.

Отже, поставлені у роботі завдання виконано повністю:

- теоретично проаналізовано феномен агресії та її види;
- досліджено особистісні чинники агресивної поведінки юнаків і дівчат;
- проведено емпіричне вивчення рівня агресивності та емпатії серед студентської молоді;
- розроблено та апробовано програму профілактики і психокорекції агресивної поведінки;
- підтверджено її ефективність за результатами повторного дослідження.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що формування емоційного інтелекту, саморегуляції та емпатії є головним напрямом у профілактиці агресії серед молоді, а системна психологічна робота створює умови для розвитку особистісної зрілості, внутрішнього балансу та конструктивної соціальної поведінки.